

El difícil exercici de la catalanitat. Els papers de Salamanca com a exemple

Síntesi de la conferència pronunciada per l'historiador Josep M. Figueres, al Centre Cultural Escoles Velles de Begur, el propassat 11 de setembre, Diada Nacional de Catalunya.

La història dels papers és prou coneguda. I si algú no la coneix en el llibre *Els papers de Salamanca. Història d'un botí de guerra*, que un grup d'historiadors hem posat en circulació, ho explica: l'expoli, el desenvolupament de la polèmica... en les vessants ideològica, parlamentària i periodística.

Per entendre el fet cal situar-nos el 1939. En un acte de violència els franquistes aplegaren documentació que pogués ser útil a la seva activitat repressora. Barcelona era més gran que el 1714 i la repressió calia fer-se d'una forma més científica. Si el 1714, senzillament es tancava a la presó els homes que es comprovava que havien combatut, el 1939 la repressió havia de dur noms i cognoms. Calia, per tant, disposar de fitxers, d'informació per a organitzar la repressió a gran escala. La repressió constant, la repressió implacable dels guanyadors contra els vençuts. En aquest cas s'exercí amb duresa, contra especialment els elements més ardits, homes amb comandament a les unitats militars republicanes i els intel·lectuals, professors, periodistes, etc. Tots foren perseguits.

La documentació de partits, sindicats, etc. fou utilitzada amb aquesta finalitat. Els fitxers de les més variades seus foren utilitzats amb aquest objectiu. Molts papers es cremaren, però molts, per moltes raons, malauradament foren localitzats i els grups de recollida van anar per feina. En el llibre reproduïm el diàleg amb un dels pobres soldats d'aquest lamentable servei, podríem anomenar-los taxistes per la mort. En camions varen anar a un gran dipòsit, a Salamanca, allà serviren per elaborar dos milions de fitxes de persones significades a les quals reprimir.

Bé, vist l'origen anem a veure què es demana. No són tots els papers com malèvolament s'ha volgut fer creure, no es reclama tots els papers que de tot Espanya van anar a Salamanca, òbviament només els d'origen català. L'objectiu de Catalunya és reclamar *exclusivament* només els papers (i llibres i cartells i premsa...) que es van endur violentament el 1939.

Per què hi ha conflicte? Perquè no ho volen tornar. Així de senzill, ras i curt. I què al·leguen? Què diuen, en co-

herència intel·lectual en tradició acadèmica, que no sigui el llenguatge del lladre que diu allò tan castís de "Porqué no me da la gana?" S'afirma que hi ha una unitat d'arxiu com a factor clau, com a element per no donar a cadascú el seu. La unitat dels arxius és en l'origen i no en els destins. Si agafessin l'arxiu municipal de Begur i el portéssim a un altre lloc, la unitat seria la dels papers d'ací no l'ordre que li volguessin posar allà, temàtic general, cronològic general, etc. És tan clar que fins i tot una persona que no sigui arxiver ho entén. La unitat és la de l'arxiu de la Generalitat republicana, la unitat és la de l'arxiu de la UGT o de l'ERC. No la d'un dipòsit documental convertit en arxiu al cap de quaranta anys de ser creat. Cap altra documentació. Mentrestrant de Catalunya el crit s'aixeca quan hi ha llibertat política. El professor Culla és un dels primers des de *Serra d'Or* en demanar-ho, i des de les amables pàgines de *La Vanguardia* encunyarem el 1989 l'expressió botí de guerra quan el conflicte no es tancava una vegada satisfet el prec de triar els papers d'origen català, no de temàtica catalana, dels altres.

En un clima generalitzat d'unitat, partits i mitjans de comunicació s'afanyen a fer patent la voluntat de reparació històrica. Ho fan per la via pacífica de la paraula, de l'escrit. Només una veu discordant, en tots els historiadors catalans, parla de relíquies i que no cal ocupar-se'n, només una veu dissonant en els polítics catalans, avui precisament notícia pel seu abandonament forçat de la política.

Personalment, crec que la solució, com he escrit a *l'Avui* és molt senzilla: devolució. Ras i curt. Han de venir a Catalunya. Tots els papers que no van cremar per escalfar-se, deien en les fredes tardes hivernals, que no servien per a la repressió, i per tant a escalfar-se amb la nostra història i la nostra cultura. Tots els papers, doncs, que no cremaren, o que no van perdre, quan d'arxiu no en tenia ni el nom.

Tanmateix costarà arribar en aquest punt d'inflexió. S'ha atiat tant el foc que les brases cremen soles sense que ningú no bufi. Cal tirar-hi aigua i no hem ni podem ser els catalans. Han de ser ells, els polítics, els funcionaris, els periodistes que han esvalotat la fera els



Trinitat Neras, diputada al Parlament de Catalunya, Carles Arnau, alcalde de Begur, Josep Ma. Figueres, historiador, i Lluís Costa, arxiver municipal, en un moment de la conferència.

qui han de dir les coses pel seu nom. A cadascú el seu. I em plau de fer una suggerència que potser ajudarà a sentar les bases de la convivència harmònica entre els pobles de l'estat: que es signi un protocol de devolució sense guanyadors ni vençuts, que els dos presidents autonòmics ho signin a la capital de l'Estat, al Ministerio que s'ocupa de les Administraciones Territoriales i en un marc que afavoreixi el clima de solidaritat entre totes les regions i nacions de l'Estat. I que allà mateix hom faci una crida perquè es creï un important, un gran arxiu de la Guerra Civil, que això sí que donarà turisme científic a la ciutat i no els papers, poc consultats que ja els tenim en microfilm a l'ANC a Sant Cugat. Un Archivo General de la Guerra Civil que tingui els vint o trenta mil llibres editats, que tingui còpia de tota la documentació d'EUA que es va desclasficant i que no és enlloc de l'Estat. Construir un estat solidari no es fa amb deshonestitats sinó amb actes de reparació. Si els papers no tornen, s'abonen els arguments dels qui pensen que amb aquesta gent no ens hi entendrem mai. Negar l'evidència a la justícia sembla negar el dret de la diferència. Rere la negativa a la devolució dels papers de Salamanca hi ha tota una concepció molt perillosa pels catalans, i els mallorquins i els bascos, etc. que nega la raó. Amb aquesta situació costarà d'entendre-s'hi.

JOSEP M. FIGUERES